

Nr 358.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.; given Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.* samt anför.

I skrivelse den 12 december 1932 anhöllo för Nordingrå, Ullånger och Vibyggerå socknar i Västernorrlands län utsedda delegerade om bifall till en hos domänstyrelsen gjord framställning om möjliggörande av återupptagande av driften vid Salsåkers sågverk i form av legosågning för domänverkets räkning. I skrivelsen till domänstyrelsen framhölls, att fyra

inom Nordingrå socken belägna sågverk, Häggvikens, Omne, Måvikens och Salsåkers ångsågar, till följd av då rådande förhållanden på trävarumarknaden nödgats nedlägga sin rörelse. Av dessa vore Salsåkers ångsåg det största med vid full drift cirka 180 arbetare, förutom personer, som sysselsattes med stuveriarbete. De anställda vore bosatta i, förutom Nordingrå kommun, jämväl de angränsande kommunerna Ullånger och Vibyggerå. Genom driftsnedläggelsen hade de arbetare, som varit sysselsatta vid sågverken, berövats sina utkomstmöjligheter, vilket i sin tur medförde kännbara följder för kommunerna. Delegerade hemställde om vidtagande av åtgärder, varigenom sågverket, som saknade för verkets drivande egna skogstillgångar, måtte tillhandahållas sågtimmer från statens skogar.

Sedermera anhöll disponenten B. Kjellström hos Kungl. Maj:t om ett lån å 350,000 kronor för möjliggörande av driftens återupptagande vid sågverket.

Genom beslut den 10 november 1933 beviljade Kungl. Maj:t — som fann den av kommundelegerade gjorda framställningen ej föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd — Kjellström för återupptagande från och med 1934 års sågningssäsong av drift vid Salsåkers sågverk ett lån å det begärda beloppet. Lånet skulle vara såväl ränte- som amorteringsfritt under 2 år, varefter det samma skulle återbetalas med en tiondel årligen. För lånet skulle ställas säkerhet i form av inteckningar i fastigheter och förlagsegendom. Beloppet skulle av statskontoret utbetalas från reservationsanslaget till främjande av enskild företagsamhet. Lånet övergick sedermera till ett för sågverkets drift bildat aktiebolag, Salsåkers intressenter. — I skrivelse den 23 januari 1936 hemställde statskontoret, efter samråd med kommerskollegium, att Kungl. Maj:t med hänsyn till sagda bolags ekonomiska ställning måtte förklara lånet till återbetalning omedelbart förfallet. Genom beslut den 31 januari 1936 biföll Kungl. Maj:t nämnda framställning. — Med anledning av den härigenom uppkomna situationen beslöts vid extra bolagsstämma med aktieägarna sistnämnda dag, att bolaget skulle träda i likvidation.

Efter det likvidatorerna undersökt möjligheterna för fortsatt drift, anhöll bolaget hos Kungl. Maj:t om ytterligare lån å 80,000 kronor för att göra det möjligt för bolaget att i viss omfattning upprätthålla driften under år 1936. Genom beslut den 17 april 1936 beviljade Kungl. Maj:t bolaget det sökta lånet. Sociala skäl voro härvid av avgörande betydelse. År 1938 träffades överenskommelse med aktieägarna i bolaget, varigenom dessa med visst förbehåll, varom här ej är ifråga, överlätto sina aktier på ett nybildat bolag, benämnt aktiebolaget Salsåkers industrier. I det nya bolaget innehades aktiemajoriteten (46 aktier av 50) av landssekreteraren i Västernorrlands län R. Stattin, vilken härvid representerade det allmännas intressen i bolaget.

På därom av det nybildade bolaget gjord framställning medgav Kungl. Maj:t den 30 juni 1938, att bolaget finge övertaga de lån, som beviljats aktiebolaget Salsåkers intressenter, jämte kapitaliserade räntor å lånen. Lånen skulle vara förfallna till betalning den 31 december 1938. Sedermera medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 9 december 1938 anstånd med lånens

inbetalning till den 31 december 1939. Bolagsledningens avsikt var att före sistnämnda tidpunkt avveckla bolagets rörelse. Det förutsebara läget på arbetsmarknaden bedömdes gynnsamt ur synpunkten att bereda den genom sågverkets nedläggande ledigblivna arbetskraften annan sysselsättning. Krigsutbrottet förändrade emellertid den förhållandevis fördelaktiga situationen. Då det kunde befaras, att arbetstillgången i länet genom av krisen förorsakade inskränkningar skulle avsevärt reduceras under den närmaste tiden, hade bolagets styrelse tagit under övervägande, huruvida icke ur social synpunkt fortsättning av driften under ett eller annat år kunde anses påkallad. För ändamålet var emellertid bolaget i behov av ytterligare ekonomiskt stöd. På därom av bolagets styrelse gjord framställning beviljade Kungl. Maj:t den 29 september 1939 bolaget subvention med 85,000 kronor, med skyldighet dock för bolaget att, därest vid dess framtida avveckling överskott skulle uppstå, återbetala subventionen innan återbäring till aktieägarna ägde rum. Samtidigt medgav Kungl. Maj:t, att, under viss förutsättning, återbetalningstiden för bolagets statslån framflyttades till den 31 december 1941.

Utöver av staten beviljade lån och subvention hade viss del av bolagets kreditbehov måst täckas genom lån hos enskild kreditgivare mot säkerhet i förlags- och fastighetsinteckningar. Vissa omständigheter medförde, att denna kredit indrogs. Då bolaget till följd härav kom att lida brist på erforderligt rörelsekapital, beviljade Kungl. Maj:t den 12 januari 1940 bolaget ytterligare ett statslån å 150,000 kronor med återbetalning senast den 31 december 1941, vid vilken tidpunkt en förbättring av arbetslöshetsläget förväntades hava inträtt. Då sagda förhoppning ej syntes komma att gå i uppfyllelse — bland annat hade två ganska betydande närbelägna sågverk, Köja och Fjärdvik, vid denna tid nedlagt driften — medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 8 augusti 1941 framflyttning till den 31 december 1942 av tiden för återbetalning av de statslån, som bolaget innehade på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1938 och den 12 januari 1940.

I skrivelse den 9 juli 1942 anförde styrelsen för aktiebolaget *Salsåkers industrier*, bland annat, att det bleve ofrånkomligt för bolaget att omedelbart avveckla den industriella rörelsen och realisera bolagets tillgångar, därest föreskriften om lånens återbetalning till den 31 december 1942 skulle kunna uppfyllas. En avveckling på detta sätt av bolagets verksamhet framstode emellertid för styrelsen, som utan egna privatekonomiska intressen i realiteten måste anses förvalta bolaget helt för statsverkets räkning, såsom synnerligen olycklig och syntes även ur det allmännas synpunkt icke vara tillräddig. Bolagets styrelse ansåge sig fördenskull i det allmännas intresse böra göra framställning om medgivande av Kungl. Maj:t av ytterligare framflyttning till förslagsvis den 31 december 1944 av den bestämda tiden för återbetalning av de av bolaget innehavda statslånen. Genom de beviljade lånen hade rörelsen vid sågverket kunnat fortsättas, om än icke i full utsträckning, beredande arbetarna därstädes en nödortftig bärning samt medförande för

såväl stat som kommun den betydande fördelen, att arbetslöshetshjälp icke behövt ifrågakomma för Salsåkers-arbetarna. Den besparing, som härigenom uppstått för det allmänna, syntes, med tanke på att under tiden efter det lånen beviljades i runt tal inemot 1,300,000 kronor utbetalats i avlöningar till arbetare och tjänstemän vid företaget, kunna skattas till ett högst betydande belopp. Under den tid rörelsen vid Salsåker till följd av brist på rörelsekapital i full utsträckning måst bedrivas i inskränkt omfattning, hade en successiv utflyttning av arbetarstammen ägt rum. Det vore särskilt de yngre arbetarkategorierna, som sökt sig utkomst på andra orter genom att övergå till annan verksamhet efter nödig omskolning vid verkstadsskolorna i länet och genom att ägna sig åt hantverk och hemindustri, för vilket senare den ifrågakomna arbetarbefolkningen liksom befolkningen överhuvud i norra Ångermanland hade framträdande fallenhet. Till följd härav vore medelåldern för de kvarvarande arbetarna vid Salsåker relativt hög.

Bolaget framhöll i detta sammanhang, att en av direktören för länsarbetsnämnden i Västernorrlands län U. Undén verkställd utredning rörande arbetarstammen vid Salsåkers sågverk utvisade, att av de vid utredningstillfället sysselsatta 84 arbetarna beräknades mer än hälften av olika anledningar — hög ålder, sjuklighet, fastighetsinnehav och dylikt — vara bundna vid hemorten och för sin framtida försörjning så starkt beroende av driftens upprätthållande vid sågverket att de i händelse av rörelsens nedläggande komme att falla det allmänna till last. Slutligen framhölls i skrivelsen, att arbetarbefolkningens övergång till småindustriell och hemindustriell sysselsättning skulle väsentligt underlättas, därest tidpunkten för sågverksrörelsens avveckling finge framflyttas ytterligare någon tid. Under hänvisning till det anförda hemställde bolaget om ytterligare framflyttning av tiden för statslånen återbetalande, förslagsvis till den 31 december 1944.

Över bolagets sistnämnda framställning inhämtades yttranden från statens arbetsmarknadskommission, länsstyrelsen i Västernorrlands län samt statskontoret.

Statens arbetsmarknadskommission anförde därvid följande.

I bolagets framställning hänvisas till en av direktören vid länsarbetsnämnden i länet verkställd preliminär undersökning av arbetarstammen.

Förutom i framställningen anförda resultat framgår av denna undersökning, att medelåldern bland de kvarvarande 84 arbetarna är 42,3 år. Deras inkomster hos bolaget ha under år 1941 varit följande: 5 ha haft inkomster under 100 kronor, 8 mellan 100 och 500 kronor, 32 mellan 500 och 1,200 kronor samt 39 över 1,200 kronor.

Beträffande de tre första grupperna, som omfatta 45 man, torde man bestämt kunna säga, att de icke varit enbart beroende av sina inkomster hos bolaget för sin försörjning. Beträffande den sista gruppen, 39 man, som i högre grad varit beroende av dessa inkomster, kan anföras, att medelåldern inom denna grupp är obetydligt högre än inom hela arbetarstammen eller 42,7 år.

Av undersökningen framgår i övrigt, att 45 man för närvarande anses böra helt kunna få sin försörjning på annat sätt än genom sågverksarbete, huvud-

sakligen genom skogsarbete, samt att ytterligare 22 man redan nu delvis haft sin försörjning genom annat arbete. Av totalantalet äro 18 torpare.

Vissa svårigheter torde vid eventuell driftsnedläggning det förhållande kunna komma att bereda, att 26 haft fri bostad i företagets fastigheter. Det borde emellertid ej vara omöjligt att medgiva behållandet av denna förmån under viss övergångstid.

Av det anförda synes framgå, att den i framställningen lämnade uppgiften, att medelåldern för de kvarvarande arbetarna vid Salsåker är relativt hög, knappast är riktig. Det är ej heller troligt att, såsom det uppgives, mer än hälften av dem i händelse av en nedläggning skulle under nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden falla det allmänna till last. Förhållandet torde snarare vara att om man av andra skäl finner, att sågverksdriften vid Salsåker icke kommer att kunna fortsättningsvis bibehållas, är den innevarande tidpunkten synnerligen lämplig ur arbetarstammens synpunkt med hänsyn till de stora möjligheter, som för närvarande finnas till annan sysselsättning.

Givet är emellertid, att vissa svårigheter ej kunna undvikas för Nordingrå kommun när det gäller att bereda arbete åt det mindre antal, som helt skulle få omhändertagas, samt åt dem som viss del av året skulle behöva sysselsättas. Med kännedom om det i framställningen omvitnade förhållandet, att befolkningen i de berörda delarna av Ångermanland har stora förutsättningar för bland annat hantverk och hemindustri, torde man dock våga hoppas, att dessa svårigheter skola bli av övergående natur.

Såsom alternativ till en fullständig nedläggning kunde man tänka sig en reducering av arbetarstammen genom att de yngre bereddades annan sysselsättning, varigenom de kvarvarande äldre arbetarna samtidigt skulle kunna få en längre arbetssäsong. En sådan reducering uppgives emellertid av ekonomiska skäl icke vara möjlig att genomföra. Då så ej är fallet, finner kommissionen skäl ej föreligga till förnyad framflyttning av återbetalningstiden för de lån aktiebolaget Salsåkers industri erhållit. Skulle sådant medgivande dock lämnas, torde det böra förbindas med föreskrift, att eventuell nyanställning av arbetskraft skall ske genom den offentliga arbetsförmedlingen.

Med hänsyn till det nu anförda anser sig kommissionen icke kunna tillstyrka bifall till bolagets framställning.

Statskontoret konstaterade, att om bolaget utan ytterligare utsträckning av lånetiden trädde i likvidation, statsverket torde bliva helt täckt för sin fordran på grund av såväl lånen som subventionen. Statskontoret avstyrkte bifall till bolagets framställning. Därest likväl förlängd lånetid skulle beviljas av sociala eller andra hänsyn, föreslog statskontoret en begränsning av denna tid till den 31 december 1943.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län vitsordade önskvärdheten av förlängd lånetid, bland annat därför att därigenom arbetarbefolkningens övergång till småindustriell och hemindustriell sysselsättning skulle väsentligen underlättas, men föreslog samma begränsning som den av statskontoret angivna eller till och med utgången av år 1943.

Länsstyrelsen bifogade en av konsulenten hos Västernorrlands läns företagareförening verkställd utredning rörande möjligheterna att bereda arbetarna vid Salsåkers sågverk arbete vid småindustrier i orten. Utredningen utvisade, att hösten 1942 vid Salsåker sysselsattes i småindustrier 20 personer

vid en trikåfabrik samt med tillverkning av filtsocker, handskar, snickerier m. m. 13 personer. Antalet i småindustrier sysselsatta arbetare beräknades genom stöd åt befintliga och ifrågasatta nya företag kunna utökas med ytterligare 27—41 personer.

Genom beslut den 30 oktober 1942 medgav Kungl. Maj:t ytterligare framflyttning av återbetalningstiden för länen till den 31 december 1943.

I skrivelse den 1 juli 1943 hemställde *vissa kommunala myndigheter i Nordingrå kommun samt ortens fackförening m. fl. sammanslutningar* om ytterligare förlängning av tiden för återbetalandet av bolagets statslån.

I skrivelsen framhölls, bland annat, att vid ett nedläggande av driften, trots den rådande goda arbetstillgången, ett trettiotal anställda på grund av ålder eller fastighetsinnehav skulle möta stora svårigheter att erhålla arbete i öppna marknaden. Därest driften stoppades redan nu, måste man således räkna med att dessa på ett eller annat sätt måste få sin framtida försörjning ordnad av stat eller kommun. För ett år sedan funnes skäl antaga, att denna vid orten bundna arbetskraft skulle genom övergång till småindustriell och hemindustriell verksamhet kunna beredas försörjning vid driftens nedläggande. Det hade emellertid sedan dess visat sig, att det nu vore så gott som omöjligt att skapa någon småindustri. De småindustrieföretagare i Salsåker, som för ett år sedan lyckats bra med sina företag, av vilka en del bedreves vid sidan av sågverksarbetet, stode nu så gott som hjälplösa på grund av, bland annat, brist på råmateriel. En annan omständighet, som också förändrat läget till det sämre, vore driftsinskränkningarna och driftsnedläggelserna vid skofabrikerna i Mjällom, som även låge inom Nordingrå kommun ej långt ifrån Salsåker. Förutom Salsåkers sågverk vore dessa de enda industrier av betydelse, som funnes inom Nordingrå och angränsande kommuner.

Under återopande härav hemställdes i skrivelsen, att aktiebolaget Salsåkers industri måtte beviljas ytterligare uppskov med återbetalningen av bolagets statslån, intill dess åtgärder kunnat vidtagas för beredande av försörjningsmöjligheter åt den ej flyttbara arbetskraften vid bolaget i åtminstone samma omfattning som den dåvarande eller, om försäljning av företaget måste ske, att företräde måtte givas sådan köpare, som ämnade upprätthålla driften på platsen, eller slutligen, därest driften måste nedläggas, att försörjningsmöjligheter måtte beredas den arbetskraft, som därvid bleve ledig och ej kunde omplaceras.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anförde i yttrande över sistnämnda ansökning, att för driftens fortsättande av nuvarande ägaren till sågverket vore ofrånkomligt, ej blott fortsatt anstånd med statslånens återbetalande utan även, med hänsyn till rådande höga timmerpriser, att ett ytterligare rörelsekapital av minst 200,000 kronor ställdes till förfogande. Länsstyrelsen underströk angelägenheten av åtgärder från statens sida för att i görligast största utsträckning hålla arbetarna skadeslösa till följd av sågverksdriftens nedläggande.

Genom beslut den 27 augusti 1943 fann Kungl. Maj:t framställningen i

vad den avsåge ytterligare uppskov med lånets återbetalning ej föranleda någon åtgärd, men förklarade sig vilja beträffande ärendet i övrigt framdeles meddela beslut.

Bolagets styrelse har därefter efter samråd med ombudsmannen i statskontoret inlett förhandlingar med spekulanter på bolagets egendom. Dessa ha nu lett till att försäljningsavtal slutits med Igelsta trävaruaktiebolag, Östertälje. Sistnämnda bolag har emellertid ej för avsikt att fortsätta driften vid sågverket. Genom försäljningen har aktiebolaget Salsåkers industrier blivit i stånd att till fullo återgälda statslånen, å vilka den 1 september 1943 återstod oguldet ett kapitalbelopp av tillhoppa 489,030 kronor, ävensom att erlägga å lånen upplupen ränta. Försäljningssumman beräknas härutöver komma att förslå till återbetalning av större delen av, eventuellt hela, den bolaget beviljade statssubventionen å 85,000 kronor. Köparen har förklarat sig villig att bereda sysselsättning åt ett trettio-tal av bolagets arbetare vid ett köparen tillhörigt sågverk i Östertälje, att bekosta flyttningskostnaderna för dessa arbetare ävensom att lämna verksamt bidrag till uppförande av egna hem vid den nya arbetsplatsen. Tre äldre förmän, vilka kvarstannade i Salsåker, skulle där beredas förmånen av fri bostad under sin och eventuellt efterlevande hustrus livstid. Motsvarande förmån skulle tillkomma 9 arbetare i åldern 56 år och därutöver under minst tre år samt alla övriga arbetare under minst ett år.

Emellertid komma flertalet av företagets arbetare att — trots de åtagande, vartill köparen av sågverket förmåtts — försättas i ett mycket bekymmersamt läge genom sågverkets nedläggande. I denna angelägenhet har *länsstyrelsen i Västernorrlands län* i skrivelse den 30 augusti 1943 anfört i huvudsak följande.

Genom beslut den 30 oktober 1942 medgav Kungl. Maj:t framflyttning till den 31 december 1943 av tiden för återbetalning av de lån av statsverket, som innehaves av aktiebolaget Salsåkers industri. Då det på välgrundade skäl kunde antagas, att ytterligare förlängning av återbetalningstiden för ifrågakomna statslån till bolaget icke skulle komma att medgivas, hade bolagsledningen i december 1942 hos länsstyrelsen anmält, att under år 1943 åtgärder måste vidtagas för avveckling av bolaget och den vid Salsåker bedrivna sågverksrörelsen. De vid sågverket sysselsatta arbetarna skulle härigenom bliva försatta i en ytterst svår situation. Det hade förden skull synts länsstyrelsen angeläget, att frågan på vad sätt och i vilken ordning bistånd skulle kunna beredas de genom sågverksrörelsens nedläggande i arbetslöshet försatta arbetarna snarast möjligt bleve föremål för närmare undersökning och utredning. Med föranledande härav beslöt länsstyrelsen efter närmare överläggningar i ämnet den 19 december 1942 till-sätta en särskild kommitté med uppdrag att följa utvecklingen av förhållandena vid Salsåker och vidtaga de åtgärder, som kommittén kunde finna påkallade beträffande de vid Salsåkers sågverk anställda.

Sedan till angivna kommittés kännedom kommit, att av Nordingrå kommun och avdelningen vid Salsåker av svenska industriarbetareförbundet gjord framställning hos Kungl. Maj:t angående ytterligare anstånd med återbetalning av statslånen till aktiebolaget Salsåkers industri icke skulle komma att bifallas och fördens skull allt talade för att driften vid sågverket skulle

komma att upphöra, har berörda kommitté till närmare dryftande förehåft frågan om på vad sätt bistånd må kunna lämnas de vid sågverket anställda. Då från bolagsledningen inhämtats, att realiserandet av bolagets tillgångar icke kunde beräknas i någon mån lämna tillgång till hjälpatgärder för arbetarna, och då annan utväg icke syntes stå till buds för att ekonomiskt bispringa arbetarna, har nu kommittén hos länsstyrelsen hemställt, att länsstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra underdånig hemställan om anvisande av statsmedel för ändamålet. Kommittén har därvid till länsstyrelsen överlämnat protokoll vid sammanträden den 26 och 27 augusti 1943, utvisande dels de grunder, som kommittén funnit att den ifrågasatta hjälpatgården för arbetarna borde följa och dels förteckning över de arbetare, som borde komma i åtnjutande av hjälp.

Länsstyrelsen, som varit i tillfälle att nära följa utvecklingen vid Salsåker, har vid olika tillfällen för Kungl. Maj:t framhållit de svårigheter, som genom nedläggandet av den industriella rörelsen vid Salsåkers sågverk skulle uppstå ej allenast för vid sågverket anställda utan även för Nordingrå kommun. Länsstyrelsen har härvid understrukt angelägenheten av att från statens sida sådana åtgärder må vidtagas, som i görligast största utsträckning må kunna hålla arbetarna skadeslösa till följd av sågverksdriftens nedläggande. Länsstyrelsen vill även nu framhålla denna angelägenhet och därvid särskilt poängtera, att såväl enligt samstämmiga uttalanden från olika vederhäftiga håll som enligt den uppfattning länsstyrelsen själv kunnat bilda sig vid olika sammanträffanden och överläggningar, arbetarna vid Salsåker äro av en utpräglad god beskaffenhet, vilka i hög grad gjort sig förtjänta av att bringas hjälp i den mycket brydsamma och svåra belägenhet de bliva försatta genom sågverkets nedläggande. En mycket stor del av arbetarna har tillbragt hela sin tid vid sågverket och där haft sin utkomst. Det synes fördenskull enligt länsstyrelsens bestämda förmenande vara med billighet och rättvisa i hög grad förenligt, att de förhjälpas att komma ur det bekymmersamma läge, vari de utan något som helst eget förvållande komma att bliva försatta genom driftens nedläggande vid verket. Enda utvägen för att detta skall kunna ske är emellertid, att statsverket träder hjälpande emellan. En viss skyldighet härtill för statsverket synes även kunna anses föreligga, då rörelsen vid Salsåker under en följd av år drivits för statens räkning. I detta sammanhang må förtjäna erinras om de påtryckningar angående hjälp till arbetare, som från olika statsmyndigheters sida gjorts, när det gällt nedläggandet av driften vid helt privata företag, och länsstyrelsen anser sig icke kunna återhålla det uttalandet, att det icke skulle vara staten värdigt, att när det gäller Salsåkersarbetarna låta dessa komma i en annan eller sämre ställning än som genom ingripanden från det allmännas sida kunnat beredas arbetare vid helt privata företag, som nedlagts.

Under åberopande av det anförda vill länsstyrelsen livligt förorda åtgärd av Kungl. Maj:t i enlighet med den s. k. Salsåkerskommitténs till länsstyrelsen riktade hemställan. Mot av kommittén förordade grunder för den ifrågasatta statliga hjälpen har länsstyrelsen icke funnit anledning till erinran utan anser länsstyrelsen desamma vara väl avvägda, helst som samma grunder i stort sett tillämpades på sin tid ifråga om arbetarna vid Köja sågverk och därvid i olika avseenden befunnos rättvisa och hållbara.

Den av länsstyrelsen tillsatta kommittén för tillvaratagande av arbetarnas intressen vid den förestående avvecklingen av aktiebolaget Salsåkers industri har vid uppgörande av sitt förslag till ersättningar åt arbetarna med vissa avvikelser följt de grunder för bestämmande av dylika ersättningar, som till-

lämpades vid nedläggandet år 1939 av Köja sågverk i Bjärträ socken, tillhörigt ett dotterbolag till Holmens bruks- och fabriksaktiebolag. Innan jag ingår på kommitténs förslag, anser jag mig därför böra i korthet redogöra för de förmåner, som av nämnda bolag efter förhandlingar mellan cheferna för social- och jordbruksdepartementen m. fl. samt bolagsledningen tillförsäkrades arbetarna vid Köja sågverk. Dessa förmåner utgjordes av i huvudsak följande: Bolaget ställde ett belopp av 125,000 kronor till förfogande för länsstyrelsen i Västernorrlands län, varav 100,000 kronor avsågos för mildrande av verkningarna bland arbetarna av driftsnedläggelsen och 25,000 kronor för utdelande av flyttningsbidrag åt arbetare, i första hand sådana under 40 år. Bolaget utfäste sig vidare att ställa ytterligare 25,000 kronor till förfogande för utgivande av vissa engångsbelopp till arbetare mellan 40 och 50 år. De belopp, som ställdes till länsstyrelsens förfogande, fördelades bland de anställda sålunda, att arbetare med försörjningsplikt, som varit anställda i respektive minst 20, 10 och 5 år, erhöilo engångsersättningar med respektive 1,000, 500 och 300 kronor. För personer utan försörjningsplikt utgjorde ersättningarna vid motsvarande anställningstid respektive 700, 350 och 150 kronor. Arbetare över 50 år tillerkändes årliga understöd under sin återstående livstid, att med vissa undantag utgå med de belopp, som följande sammanställning utvisar.

Grupp	Arbetarnas ålder år 1939	Understödsbelopp kronor	
		Intill 67 år	Efter fyllda 67 år
I	67 år eller däröver	—	240
II	60—66 år	600	240
III	55—59 "	500	240
IV	50—54 "	400	240

Till arbetare, vilka år 1939 ej uppnått 60 års ålder, skulle understöd utgå endast under förutsättning att de ej erhöilo annan anställning.

Den s. k. Salsåkerskommittén har föreslagit, att samma grunder för bestämmandet av ersättningar till arbetarna vid Salsåkers sågverk skulle tillämpas som vid avvecklingen av Köja sågverk med följande avvikelser: Årliga ersättningar skulle tillkomma endast de arbetare i åldern 50—66 år, vilka varit anställda vid Salsåkers sågverk i minst 20 år. Ersättningarna skulle utgå med 400 kronor per år till varje arbetare samt lika mycket till hans hustru. Ersättningarna skulle utgå endast intill 67 års ålder. Efter fyllda 67 år skulle ej någon ersättning utgå. Något utflyttningsbidrag föreslogs icke skola utgå, när den trolige köparen av företaget beräknades komma att svara för kostnaden för flyttning m. m. av den del av arbetarstammen, som icke uppnått 50 år. Vad de äldre arbetarna beträffade, uttalades förhoppningar om att de vid den troliga försäljningen skulle tillförsäkras sina nuvarande bostäder på livstid. Såsom berättigade till ersättningar föreslogs i princip endast de arbetare, som varit anställda i bolaget

vid den tid, då frågan om avveckling av företaget var aktuell, och detta oberoende av om de numera fått annan anställning.

Vid godtagande av kommitténs och länsstyrelsens förslag skulle ersättningar utgå med de belopp, som framgå av följande sammanställning, vilken jämväl utvisar den maximalt totala kostnaden, därest ersättningarna som länsstyrelsen föreslagit skulle utgå från och med år 1943.

Grupp	Antal anställningsår	Ålder	Antal arbetare	Engångsersättning kr.	Årligt understödsbelopp intill 67 år		Total kostnad högst
					Man	Hustru	
I. Med försörjningsplikt	minst 20	50 år el. mer	19	1,000	400	400	196,200
II. Utan försörjningsplikt	"	"	7	700	400	—	35,300
III. Med försörjningsplikt	"	under 50 år	24	1,000	—	—	24,000
IV. Utan försörjningsplikt	"	"	5	700	—	—	3,500
V. Med försörjningsplikt	10—19	"	9	500	—	—	4,500
VI. Utan försörjningsplikt	"	"	6	350	—	—	2,100
VII. Utan försörjningsplikt	5—9	"	3	150	—	—	450
Summa kronor							266,050

Av den totala kostnaden, 266,050 kronor, utgöras 58,450 kronor av engångsersättningar medan de årliga understödens sammanlagda belopp skulle uppgå till 207,600 kronor, därest samtliga personer, som föreslagits skola erhålla understöd, uppnå 67 års ålder.

Utöver förenämnda ersättningar föreslås, att på grund av särskilt ömmande omständigheter engångsersättningar böra utgå till ytterligare 5 personer. Av dessa äro två änkor efter arbetare vid sågverket, vilka avlidit 1941 respektive 1942. En av dessa, vars man varit anställd i 35 år, är medellös och föreslås erhålla en engångsersättning med 700 kronor. Den andra, vars man sedan år 1926 arbetat vid sågverket, lever i små omständigheter och har ett minderårigt barn att försörja. Hon skulle tillerkännas engångsersättning med 500 kronor. De tre andra äro arbetare, av vilka en varit anställd sedan år 1893, en sedan år 1898 och en sedan år 1907. De hava alla försörjningsplikt mot hustru. Emellertid åtnjuta de pension från sågverkets förutvarande ägare, Kramfors aktiebolag, med 720 kronor per år. Envar av dessa arbetare föreslås tilldelade en engångsersättning av 1,000 kronor. Nyssnämnda engångsersättningar utgöra tillhoppa 4,200 kronor.

Länsstyrelsen framhåller slutligen, att i den av länsstyrelsen upprättade förteckningen över anställda, som ansetts böra komma i åtnjutande av ersättning, icke upptagits sågställaren Axel Hedin, född 1879, anställd 1891, hustrun född 1880. Hedin hade sökt pension från Kramfors aktiebolag. Besked hade hittills icke erhållits, huruvida framställningen komme att bi-

fallas eller icke. Därest Hedin icke skulle erhålla pension från Kramfors, borde han i förevarande ordning beredas ersättning i enlighet med under grupp I upptagna. Skulle han emellertid erhålla pension från Kramfors, borde ersättningen till Hedin endast utgå med engångsbeloppet 1,000 kronor i likhet med förenämnda tre arbetare med pension från Kramfors aktiebolag.

I anslutning till vad länsstyrelsen sålunda anfört har länsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för anvisande av statsmedel i erforderlig utsträckning för beredande av pensioner och engångsersättningar i enlighet med vad länsstyrelsen föreslagit. Lämpligt syntes vara att anvisade medel ställdes till länsstyrelsens förfogande för utbetalning i den ordning, Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva.

Departementschefen.

När Kungl. Maj:t år 1933 beviljade lån av statsmedel för att göra det möjligt att återupptaga driften vid Salsåkers sågverk, skedde detta med hänsyn till behovet av att i någon mån söka undvika att ytterligare öka den rådande svårartade arbetslösheten inom Västernorrlands sågverksindustri. Emellertid visade det sig, att den omständigheten att sågverket ej disponerade över egna skogstillgångar i hög grad inverkade menligt på driftresultatet och att utsikterna för att sågverket någonsin skulle bliva bärkraftigt voro mycket små. Angelägenheten av att bereda arbetarna rådum för att söka sig utkomst inom andra näringsgrenar jämte utsikterna att kunna sälja sågverket vid en tidpunkt, då detta kunde ske utan nämnvärd förlust för statsverket har föranlett Kungl. Maj:t att giva fortsatt stöd för driftens upprätthållande, om än i begränsad omfattning. Antalet arbetare, som normalt utgjorde cirka 200, har successivt minskat och uppgår för närvarande till endast cirka 80 personer. Emellertid torde det i längden vara oekonomiskt att upprätthålla driften vid sågverket även i denna begränsade omfattning. Ett nedläggande av driften måste därför förr eller senare ske. Ur flera synpunkter, framför allt med hänsyn till möjligheterna att bereda den kvarvarande yngre arbetskraften annan sysselsättning, synes tidpunkten härför nu vara relativt gynnsam. Som framgår av den lämnade redogörelsen har överenskommelse nu träffats angående försäljning av sågverket till ett annat bolag. Genom försäljningen har staten erhållit tackning för hela det utgivna låneunderstödet varjämte jämväl större delen av, eventuellt hela, den lämnade subventionen torde kunna återgäldas.

Köparebolaget har emellertid ej för avsikt att fortsätta driften vid sågverket, utan har redan vidtagit åtgärder för dess nedläggande. Härigenom komma de kvarvarande arbetarna vid sågverket att försättas i en bekymmersam situation. Framför allt gäller detta de arbetare, som på grund av ålder eller andra skäl ej kunna vinna sin utkomst på annat håll. För att undersöka frågan på vad sätt och i vilken ordning bistånd skulle kunna lämnas de genom sågverksrörelsens nedläggande berörda arbetarna har länsstyrelsen i Västernorrlands län tillsatt en särskild kommitté med representanter för statsverket, företaget och arbetarna. Kommittén har till länsstyrel-

sen överlämnat förslag till hjälpåtgärder samt hemställt, att länsstyrelsen måtte utverka, att statsmedel anvisas för ändamålet. Länsstyrelsen, som ej funnit anledning till erinran mot de av kommittén föreslagna grunderna för hjälpåtgärder, har förordat kommitténs förslag. Vid utarbetande av sitt förslag har kommittén tagit som förebild de grunder för ersättningar till arbetarna, som tillämpades vid nedläggandet av det Holmens bruks- och fabriksaktiebolag tillhöriga Köja sågverk. Kommitténs förslag innebär, att personer, som uppnått 50 års ålder och varit anställda vid sågverket i minst 20 år, skulle tillerkännas dels en årlig ersättning intill uppnådda 67 år av 400 kronor för sig själv och 400 kronor för hustrun, dels viss engångsersättning, vilken för arbetare med försörjningsplikt skulle utgöra 1,000 kronor samt för arbetare utan försörjningsplikt 700 kronor. Till arbetare under 50 år och med en anställningstid av minst 5 år skulle utgå endast engångsersättningar med belopp varierande mellan högst 1,000 och lägst 150 kronor beroende på anställningstidens längd samt huruvida försörjningsplikt föreläge eller ej. Härutöver skulle utgå vissa ersättningar till fyra f. d. arbetare samt till två hustrur efter avlidna arbetare.

Under senare år har den uppfattningen alltmer gjort sig gällande att, i de fall då ett företag definitivt nedlägger driften, företagets ägare i mån av förmåga bör bidra till att lindra verkningarna för de anställda av driftsnedläggelsen. I många fall ha även företagen på ett verksamt sätt bidragit härtill. Billigheten talar för att åtgärder vidtagas jämväl till lindrande av följderna av nedläggelsen av Salsåkers sågverk. Sågverket äges sedan år 1938 av det för sågverkets drift bildade aktiebolaget Salsåkers industrier. Sagda bolag kan emellertid ej sägas ha drivit sågverket i eget intresse utan fastmer för att tillgodose det allmänna intresset av att driften vid sågverket komme att fortfara, till dess läget på arbetsmarknaden ansågs gynnsamt för en avveckling av driften. Genom den nu träffade överlåtelsen blir bolaget visserligen i stånd att återbetala sin skuld hos statsverket, men dess tillgångar förslå ej till att härjämte ens till någon del lämna bidrag till lindring av driftsnedläggelsens verkningar bland företagets arbetare. Med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter finner jag det närmast vara en det allmännas angelägenhet att sörja för att de svårigheter, som drabbat de anställda, i någon mån lättas. Jag förordar därför, att statsverket i förevarande fall påtager sig det ansvar för de anställda, som eljest skulle ha ankommit på sågverkets ägare.

Som nämnts skulle enligt av länsstyrelsen föreslagna grunder för ersättningar sådana utgå med dels vissa årliga belopp till arbetare över 50 år, dels ock vissa engångsbelopp. Beträffande engångsbeloppen anser jag mig vara i tillfälle att redan nu kunna taga ställning. Det ligger i sakens natur, att den förestående driftsnedläggelsen kommer att omedelbart innebära betydande ekonomiska svårigheter för framförallt de äldre arbetarna, oavsett om dessa kunna skaffa sig ny arbetsanställning efter längre eller kortare tid. Utbetalandet av engångsbeloppen i samband med driftsned-

läggelsen skulle i denna situation vara ett värdefullt stöd. Av länsstyrelsen föreslagna grunder ifråga om engångsersättningar till arbetarna anser jag mig kunna godtaga. Sammanlagda beloppet av nämnda engångsersättningar skulle utgöra 58,450 kronor.

Jag anser mig likaledes böra förorda länsstyrelsens förslag i fråga om vissa engångsersättningar, som av särskilda anledningar skulle utgå till ytterligare 6 personer, varav 4 f. d. anställda samt två änkor efter arbetare vid sågverket. Engångsersättningarna åt sistberörda personer skulle komma att uppgå till 5,200 kronor. För engångsersättningar bör därför räknas med ett belopp av inalles (58,450 + 5,200) 63,650 kronor eller avrundat 63,700 kronor.

Vad de årligen utgående beloppen beträffar, delar jag länsstyrelsens uppfattning, att de äldre arbetarna böra beredas en rimlig ersättning. Emellertid torde frågan om såväl ersättningarnas storlek som deras form behöva bli föremål för ytterligare utredningar och överväganden, varför jag har för avsikt att, sedan en dylik utredning verkställts, framlägga förslag härutinnan. Skulle därvid de årliga ersättningarna komma att begränsas på sätt länsstyrelsen föreslagit att utgå allenast till arbetare över 50 år, torde det böra övervägas, huruvida icke engångsersättningarna till arbetare, vilka närma sig 50-årsåldern, böra bli föremål för en justering uppåt.

De av mig nu förordade ersättningarna synas lämpligen kunna utbetalas genom länsstyrelsens försorg. Då det synes angeläget, att ersättningarna snarast möjligt tilldelas vederbörande, torde medel för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44 och därvid upptagas under ett särskilt anslag under rubriken Vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna av mig förordade grunder för ersättningar åt arbetare m. fl. vid Salsåkers sågverk;

dels ock till *Vissa ersättningar åt arbetare vid Salsåkers sågverk m. fl.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av kronor 63,700.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sten-Eric Heinrici.